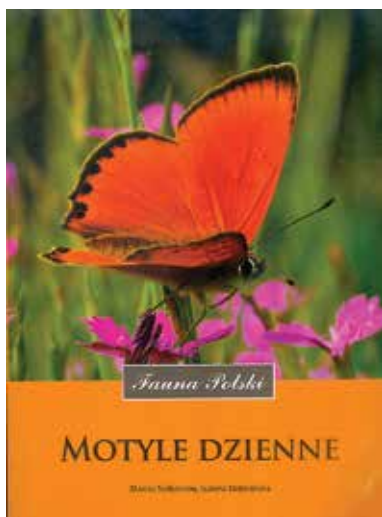

Marcin Sielezniew, Izabela Dziekańska. 2010. **Motyle dzienne**. Multico, Oficyna wydawnicza. ISBN: 978-83-7073-789-4, Wymiary: 160 x 210 mm, 335 str., Cena: 65 zł.

Niedawno omawiałem wydane w ostatnich latach w Polsce atlasy do oznaczania motyli dziennych (2009 – *Wszechświat* 110 (10–12): Str. 77–80). Teraz recenzję tą można uzupełnić, gdyż w drugiej połowie roku 2010 ukazał się nowy atlas motyli Polski, który jest pozycją wyjątkową nie tylko na krajowym, ale można powiedzieć, że również na europejskim rynku. Atlas wydany jest w ramach nowej serii wydawniczej wydawnictwa Multico – Fauna Polski.

Książka „Motyle Dienne” dedykowana jest pamięci Jerzego Heintze, malarza i przyrodnika, autora pięknie ilustrowanego atlasu „Motyle Polski”. Rzeczywiście można powiedzieć, że jest to atlas w pełni oddający ducha, jaki Heintzemu przyświecał. Obserwacja motyli w ich środowisku naturalnym, oraz hodowla, która pozwoli na dokładne obserwowanie ich metamorfozy od jaja do owada dorosłego to główny motyw przewodni atlasu. Takie podejście do tematu nie jest oczywiście przypadkowe i wiąże się z osobami jego autorów. Marcin Sielezniew specjalizuje się w badaniu biologii motyli, w tym zwłaszcza myrmekofilnych modraszków. Razem z Izabelą Dziekańską są jednymi z inicjatorów powstania Towarzystwa Ochrony Motyli.

Książkę poprzedza bardzo ciekawy i długi (51 stron) jak na tego typu pozycje wstęp. Składają się na niego krótkie rozdziały dotyczące takich zagadnień jak: systematyka i ewolucja, budowa ciała, ubarwienie i zmienność, odżywianie, termoregulacja, obrona, rozród i cykl rozwojowy, a także informacje dotyczące roślin żywicielskich oraz specyficznego elementu biologii motyli, jakim są związki z mrówkami. Osobno opisane są

też siedliska, struktura populacji i zoogeografia motyli oraz ich naturalni wrogowie. Ważne są także rozdziały prezentujące zagadnienia dotyczące metod obserwacji motyli, zagrożeń oraz sposobów ochrony.

Już w tej części książki bardzo ważna staje się strona ilustracyjna. Bardzo ciekawie prezentują się np. zestawy fotografii prezentujące motyle odżywiające się rodzajami pokarmu innymi niż nektar kwiatów takimi jak: padlina, sok gnijących owoców czy ludzki pot. Bardzo dobrze zilustrowane są też momenty wyłęgu z jaja, linienie u gąsienicy, a także przepoczwarczenie oraz opuszczanie poczwarki przez dorosłego motyla. Dobrze dobrane są też fotografie prezentujące różnych naturalnych wrogów motyli wraz z ofiarami. Zaprezentowane są różne gatunki pajaków, żoła, a także różni wrogowie ze świata owadów: pluskwiaki, łowiki, ważki i modliszka. Osobno zaprezentowane są częste parazytoidy motyli w momencie składania jaj lub ostatecznego zabicia swojej ofiary.

Spośród wymienionych wyżej podrozdziałów wstępu na szczególną uwagę zasługują te dotyczące łączenia się w pary oraz te związane z opisem cyklu życiowego. Zawierają one ciekawe opisy strategii związanych z wyszukiwaniem partnera, lotami godowymi, kopulacją czy determinacją płci. Jeżeli ktoś chce poznać interesujące fakty o zalotach i swoistym tańcu godowym motyli, a także ciekawi go, co oznacza w przypadku tych owadów określenie „nie dzisiaj kochanie” powinien sięgnąć po tę książkę. Bardzo ciekawe są też rozdziały dotyczące myrmekofili i naturalnych wrogów motyli, a więc poświęcone tematyce zazwyczaj pomijanej w podobnych opracowaniach.

Zasadniczą część książki zajmują jednak opisy poszczególnych rodzin i gatunków motyli. Interesującym pomysłem jest umieszczenie przy opisie każdej rodziny zestawu czarnobiałych rysunków prezentujących typowe dla danej grupy kształty jaj i poczwarek. Ich numery są następnie wykorzystywane przy opisach poszczególnych gatunków. Bardzo mocną stroną tej części przewodnika są ilustracje. W książce znajduje się ich ponad 1000. W olbrzymiej większości są to doskonałej jakości fotografie. Jedynie nieliczne z nich mają wyraźne uchybienia techniczne. Wyjątkowość tej książki polega na tym, że uwzględnia ona wygląd stadiów przedimaginalnych. Sądzę, że nawet osoby od lat zajmujące się motylami poczwarki czy jaja niektórych gatunków zobaczą tutaj po raz pierwszy. Stronę ilustracyjną uzupełniają dobre kolorowe rysunki gąsienic.

Opis każdego gatunku uwzględnia kilka różnych punktów, do których należą: cechy imago, siedlisko, okres lotu, zachowanie, rośliny żywicielskie gąsienic, rozwój i rozmieszczenie, a w przypadku części

gatunków także zagrożenia. W przypadku modraszków podana jest informacja o mrówkach towarzyszącym poszczególnym gatunkom. Ważne są tu proporcje pomiędzy poszczególnymi fragmentami. W opisie wyglądu znajdują się jedynie syntetycznie przedstawione najważniejsze cechy identyfikacyjne, natomiast części dotyczące biologii są bardziej rozwinięte. Opisy wyglądu stają się nieco szersze, gdy jest to istotne ze względu na potencjalne trudności w identyfikacji. Ważne jest również to, że dokładnie wskazują one cechy pozwalające na odróżnienie danego gatunku od innych bardzo podobnych. Informacje o rozmieszczeniu dotyczą zarówno całego zasięgu jak i występowania na terenie Polski. Opis każdego gatunku uzupełnia niewielka mapa rozmieszczenia w Polsce oraz tabela prezentująca informacje o tym w jakim okresie roku można spotkać dane stadium rozwojowe. Dodatkowo ułatwia to korzystanie z tego i tak już bardzo przejrzystego przewodnika.

Kolejnym bardzo dobrym pomysłem było umieszczenie na końcu rozdziału dotyczącego danej rodziny niewielkiego obrazkowego klucza do oznaczania wybranych, szczególnie trudnych do identyfikacji gatunków. W kluczu tym wyraźnie zaznaczone są najważniejsze cechy, na które należy zwrócić uwagę przy rozpoznawaniu. Tylko tam gdzie było to absolutnie niezbędne zamieszczono także schematyczne rysunki aparatów kopulacyjnych. Podobnych rozwiązań nie zastosowano z oczywistych powodów dla rodziny Riodinidae z jedynym zaledwie krajowym gatunkiem i rodziny Papilionidae mającej w Polsce bardzo łatwych w identyfikacji przedstawicieli. Z kolei w przypadku Lycaenidae w książce zamieszczono także klucz do rodzajów mrówek najczęściej wchodzących w związki z tymi motylami poszerzając tym samym dodatkowo zakres możliwych do przeprowadzenia obserwacji terenowych. Zawiera on fotografie oraz dobre schematyczne rysunki.

Osobno, na końcu książki omówiono też gatunki, które w Polsce wymarły lub takie, które znane są jedynie z pojedynczych stwierdzeń. Znalazł się wśród

nich także niedawno znaleziony w Polsce *Lampides boeticus*. Opisy tych gatunków są dużo bardziej syntetyczne, a na fotografiach umieszczono jedynie postacie dorosłe. Pomimo tego, że prawdopodobieństwo spotkania tych motyli w naszym kraju jest minimalne, to jednak wydaje się, że można było pokusić się o zaprezentowanie dla nich opisów takich jak w przypadku pozostałych opisywanych gatunków, a także poszerzyć wachlarz ilustracji. Dodatkowo przemawia za tym fakt, że problem ten dotyczy zaledwie 14 motyli. W niewielkim stopniu zwiększyłyby to więc objętość książki, a dawałoby wrażenie kompletności przedstawionych informacji.

Na końcu książki znajduje się lista polecanej przez autorów literatury uwzględniająca polsko- i angielskie pozycje, a także lista ważniejszych stron internetowych dotyczących motyli oraz skorowidz polskich i łacińskich nazw. Ciekawym uzupełnieniem jest zamieszczony na wewnętrznej stronie okładki zestaw fotografii prezentujących pospolite gatunki aktywnych w dzień ciem.

W książce znajdują się nieliczne, drobne błędy edytorskie, które jednak w niczym nie umniejszają wartości tej pozycji. Przykładem może być podpis do zdjęć na stronie 320 gdzie zarówno *N. polychloros* jak i *N. xanthomelas* są podpisane jako rusałka wierzbowiec.

Techniczna strona tego wydawnictwa również nie budzi większych zastrzeżeń. Książka wydana jest na dobrej jakości papierze. Jej okładka jest miękka, ale zaopatrzona w plastikową obwolutę. Jej wymiary i jakość wykonania sprawiają, że doskonale sprawdzi się w czasie terenowych wycieczek. Podsumowując należy stwierdzić, że osoby interesujące się motylami będą musiały dokupić kolejną książkę do swojej entomologicznej biblioteki, przy czym wydaje się, że nawet dla tych, którzy posiadają już inne atlasy jest to pozycja obowiązkowa.

Krzysztof Pabis (Łódź)

ERRATA

1. W opisie okładki *Wszechświata* 2011, nr 10–12, zamiast „Zimujący krzew głogu (*Crataegus* L.)”... winno być „Zimujący krzew dzikiej róży (*Rosa* sp.) nazywany przez miejscowych górali głogiem...”
2. Na stronie 318 (*Wszechświat* 2011, nr 10–12), Ryc. 4 – w opisie ryciny pomyłkowo nie wpisano cudzysłowu. Winno być „futerko” gdyż oczywiście nie jest to prawdziwe futerko, jak u ssaków, lecz włoski będące wytworem kutikuli larwy.